

ORCID 0000-0003-0224-1214

Ісаченко Вікторія

Isachenko Victoriia

Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки та
соціальної роботи

Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

e-mail: viki.isachenko@gmail.com

ORCID 0000-0002-6746-3304

Бойко Ольга

Boyko Olga

Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки та
соціальної роботи

Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

e-mail: olga.boyko.uman@gmail.com

СОЦІАЛЬНА АНІМАЦІЯ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ІНТЕГРАЦІЇ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ

SOCIAL ANIMATIONS AS A TECHNOLOGY OF INTEGRATION OF YOUTH WITH DISABILITIES

Анотація. Наведено стислий аналіз різних підходів до визначення поняття «анімація». Визначено роль та місце соціальної анімації у створенні середовища, в якому кожна особистість матиме змогу успішно розвиватися та самореалізуватися з користю для суспільства.

Проведено порівняння підходів до використання соціальної анімації у зарубіжних країнах.

Проаналізовано останні дослідження та публікації з проблеми соціальної анімації молоді в Україні.

Визначено коло професійної діяльності соціального працівника у сфері соціальної анімації.

Розглянуто особливості соціальної анімації як провідної технології інтеграції молоді з інвалідністю.

Виокремлено позитивні наслідки організації соціальної анімації із молоддю з інвалідністю.

Annotations. A brief analysis of different approaches to the definition of "animation", in particular in terms of economics, psychology, pedagogy and social work. The role and place of social animation in creating an environment in which each individual will be able to successfully develop and self-realize for the benefit of society.

A comparison of approaches to the use of social animation in foreign countries. In particular, the experience of the USA, Canada, France and Finland is analyzed.

The latest researches and publications on the problem of social animation of youth in Ukraine are analyzed.

It was found that the main directions of social animation work are overcoming personal tendencies to social disintegration (prevention of socio-psychological disorders, such as deviant behavior of adolescents, drug addiction, alcoholism, suicide, etc.); rehabilitation of critical states of personality; assistance in creative self-realization of the individual.

The scope of professional activity of a social worker in the field of social animation is defined.

The peculiarities of social animation with young people with disabilities are considered, and it is found that social animation with young people with disabilities overcoming socio-psychological isolation. Social animation allows to

create conditions for personal growth and productive interpersonal communication in the process of leisure, directs to socially significant activities.

The positive consequences of the organization of social animation with young people with disabilities are highlighted. Social animation allows to create conditions for personal growth and productive interpersonal communication in the process of leisure, directs to socially significant activities.

Ключові слова: соціальна анімація, молодь з інвалідністю, інтеграція, соціальне середовище, інтеграція, соціальна технологія, соціальна робота, дозвілля, фахівець соціальної сфери, професійна діяльність соціального працівника.

Key words: social animation, youth with disabilities, integration, social environment, integration, social technology, social work, leisure, social worker, professional activity of a social worker.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю пошуку соціальних інновацій для організації соціальної роботи на всіх рівнях суспільного життя, адже, соціальні проблеми, що повсякчас виникають не завжди можливо вирішити за допомогою традиційних методів. Сучасні соціальні умови, різноманіття можливостей дозвілєвої діяльності потребують використання інноваційних технологій соціальної роботи. Це насамперед пов'язано з різноманіттям явищ соціального життя молоді. На нашу думку, серед перспективних сучасних технологій соціальної роботи з молоддю є недооцінена можливість та роль соціальної анімації.

Неабияке місце соціальна анімація займає і у соціальній роботі серед молоді з інвалідністю. Адже не маючи можливості повноцінно брати участь в житті сучасного суспільства, особа з інвалідністю знаходиться у певній ізоляції. Установи та організації соціальної сфери в більшості випадків використовують шаблонні, застарілі технології соціальної роботи з цією категорією молоді. Гостро відчувається брак інноваційних ефективних

технологій з підтримки молодих осіб з інвалідністю, які дозволили б організувати їх успішну соціалізацію, адаптацію і інтеграцію.

Соціальна анімація має великий виховний вплив на формування у молоді духовних цінностей та ідеалів, індивідуального і суспільного світогляду, поведінкових стереотипів і конкретних вчинків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості та проблеми проведення молоддю вільного часу, основні форми молодіжного дозвілля, сучасні форми соціальної роботи у сфері дозвілля молоді коротко описано у статті Т. Скорик та А. Вербицької «Соціальна анімація як інноваційна технологія організації дозвілля студентської молоді» [10].

У праці В. Кулініченко, А. Скибчук «Соціальна анімація як альтернатива «вуличному» вихованню» розглядаються переваги використання соціальної анімації у груповій соціальній роботі з дітьми та підлітками, можливості використання сильних сторін «вуличного» виховання у соціальній терапії [6].

У науковій публікації І. Сидор подана коротка характеристика поняття соціокультурна анімація, охарактеризовано технології соціокультурної анімації [11, С. 173–174.]

Соціальна анімація у контексті професійної діяльності фахівців соціальної сфери у різних країнах світу висвітлюються у роботі Ю. Возної. Автор акцентує увагу на досвіді соціокультурної анімації у Франції, розглядає моделі анімаційної діяльності фахівців соціальної сфери [3]

Педагогічну анімацію як засіб соціально-педагогічної підтримки дітей вимушених переселенців представлено у статті Ю. [4].

Соціально-культурна анімація в туристичній індустрії розглянуто І. Петровою [9].

Соціальна анімація як спосіб активізації громади, підвищення рівня залучення її мешканців до вирішення важливих питань, і можливість формування лідерів розглядається у статті опублікованій на електронному порталі «Громадський простір» [14].

Однак, досі не здійснено комплексного дослідження використання соціальної анімації в сучасній системі соціальної роботи з молоддю, що й зумовило вибір проблеми дослідження.

Мета статті теоретичне обґрунтування поняття «соціальна анімація» як провідної технології інтеграції молоді з інвалідністю.

Виклад основного матеріалу. Соціальна анімація в сучасних умовах постає як організована діяльність для створення середовища, в якому кожна особистість матиме змогу успішно розвиватися та самореалізуватися з користю для суспільства. Особливо важливо це для підлітків і юнацтва, адже соціальне середовище має великий вплив процес становлення, соціалізації та адаптації особистості особистості.

Неабиякий інтерес викликає сучасна наукова інтерпретація поняття соціальна анімація.

За своєю етимологією слово «анімація» має латинське походження («*anima*» – душа, повітря, вітер) і визначає наснагу, натхнення, залучення до руху, до активної діяльності, стимулювання життєвих сил [6, с. 23].

Л. Курило, досліджуючи питання теорії і практики анімації, пропонує наступне визначення: «анімація – це стимулювання повноцінної рекреаційної, соціально-культурної дозвільної та іншої діяльності людини шляхом впливу на її життєві сили, наснагу і натхнення» [8, с. 25].

У педагогічній науці «анімацію» визначають як «особливий вид педагогічної діяльності, яка охоплює сукупність різних видів і форм педагогічної взаємодії у сфері дозвілля і спрямована на активізацію процесу соціальної взаємодії, спілкування; сприяння розвитку творчих здібностей; регулювання психічних станів особистості; саморозвитку та самореалізації» [4, с.119].

У свою чергу Т. Третьякова вважає, що анімація – це «розробка та впровадження спеціальних програм проведення вільного часу, організація розваг і спортивного проведення дозвілля» [13].

Енциклопедія для фахівців соціальної сфери поняття «анімації» трактує як «свідому діяльність спрямовану на певного індивіда, групи, громади до усвідомлення прихованого потенціалу, створення умов для повнішої реалізації різнобічних можливостей людини, здійснення соціокультурних та соціоосвітніх програм і проєктів» [5, с. 384].

Таким чином, основні напрямки соціальної анімаційної роботи є подолання особистісних тенденцій до соціальної дезінтеграції (профілактика соціально-психологічних відхилень, наприклад, девіантної поведінки підлітків, наркоманії, алкоголізму, суїциду та ін.); реабілітація критичних станів особистості; допомога у творчій самореалізації особистості.

Про ефективність використання технології соціальної анімації у роботі з молоддю, свідчить і зарубіжний досвід.

У структурі соціальних програм розвитку особистості в Європі, США, Канаді до професійних обов'язків фахівця соціальної сфери введено такий напрям роботи як анімація, або організація вільного часу. До основних функцій цієї діяльності відносять:

- муніципальну анімацію (передбачає соціально-педагогічну роботу з дітьми та молоддю в мікрорайонах);
- театральну анімацію (представляє собою просвітницьку та агітаційну діяльність, залучення дітей та молоді до культурно-масових заходів);
- шкільну анімацію (організація соціально-педагогічної допомоги учням у подоланні навчальних труднощів);
- психотерапевтичну анімацію (арт-терапія, комунікативна реабілітація) [1].

У Франції сфери анімаційної діяльності соціального працівника розмежовані за такими напрямками:

- культурна анімація (спрямована на ознайомлення з різними видами мистецтва та творчості);
- соціальна анімація (забезпечує роботу з групами клієнтів, що проявляють дезадаптовані форми поведінки, реадaptaції правопорушників);

- соціовиховна та соціокультурна анімація (передбачає організацію спортивно-оздоровчої, дозвідлевої, рекреаційної діяльності з молоддю);
- шкільна анімація [12].

У Фінляндії при здійсненні анімаційної діяльності основний акцент робиться на грі, як способі реабілітації, адаптації, профілактики та терапії [12].

В Україні трактування професійної діяльності соціального працівника у сфері соціальної анімації досить широке: «у залежності від різних критеріїв анімацію підрозділяють на: міську, вуличну (за географічним критерієм); соціальну, культурну (за змістом, специфікою рівня впровадження); політичну, комерційну, шкільну, естетичну (за сектором основної діяльності); професійну, волонтерську (за статусом аніматора); суспільну, приватну; прибуткову, неприбуткову (за видом фінансування); анімацію, сконцентровану на змісті, групі, взаєминах, навчанні (за педагогічним критерієм)» [5, с. 384].

Отже, соціальна анімація – вид професійної соціально-культурної діяльності, що використовує сучасні соціально-педагогічні та психологічні технології, спрямовані на інтеграцію особистості в суспільство, засвоєння навичок організації дозвілля, та відтворення норм, культури та цінностей оточуючого середовища.

У професійної діяльності соціального працівника соціальна анімація розглядається як «вид соціально-педагогічної діяльності, спрямований на реалізацію певних дій з метою оздоровлення соціального клімату певного середовища, створення атмосфери креативності, допомоги людям адаптуватися до соціальних змін, сприяння їх інтеграції в соціокультурний простір, спонукання до взаємодії та порозуміння людей в групі» [5, с. 384].

Сучасний підхід до організації змістовного дозвілля засобами соціальної анімації сприяє не тільки розкриттю творчого потенціалу осіб з інвалідністю, а й відновленню втрачених здібностей, встановленню соціальних зв'язків. Сутністю соціальної анімації для осіб з інвалідністю є

залучення до різноманітних форм дозвілля, актуалізація та реалізація їхніх творчих здібностей. Анімаційна діяльність є ефективним засобом реабілітації інвалідів, та сприяє їх інтеграції в соціальне середовище.

Саме тому, у сучасних соціальних дослідженнях, з'являється нове поняття «соціокультурна реабілітація». У наукових публікаціях визначено, що «соціокультурна реабілітація – це комплекс різних заходів, спрямованих на створення психологічних механізмів, що сприяють постійному внутрішньому росту й розвитку, а відтак відновленню соціального статусу особистості у суспільстві» [2].

Сучасні технології соціальної анімації передбачають комплексне вирішення різних проблем особистості, забезпечуючи можливість її самоідентифікації як повноправного представника тієї чи іншої соціокультурної спільноти, а також умови для включення в освітні, творчі, оздоровчі та інші види соціальної діяльності.

Організація соціальної анімації для осіб з інвалідністю має певні особливості, зокрема:

- молода людина з інвалідністю, розглядається як повноцінна особистість;
- соціальний працівник орієнтується на взаємодію з особистістю, а не на проблеми і обмеження;
- соціальний працівник орієнтується на виявлення здібностей і талантів молодшої людини, а не на вирішення його проблем;
- особливі потреби інваліда розглядається в соціальній анімації як перспективи розвитку;
- соціальна анімація будується на принципі співробітництва;
- соціальний працівник організовує умови для максимально повноцінного життя особи з інвалідністю «тут і зараз»;
- соціальна анімація сприяє самореабілітації і саморозвитку молоді з інвалідністю;

– соціальний працівник орієнтується на формування життєвої стійкості особи з інвалідністю [12].

Таким чином, організований і керований процес соціальної анімації дає можливість молодій людині з інвалідністю реалізувати свій творчий потенціал, отримати нові яскраві емоції, знайти цікаву справу і друзів, отримати нові знання.

Соціальна анімація як провідна технологія інтеграції молоді з інвалідністю має цілу низку можливостей, які і дозволяють створити умови подолання соціально-психологічної ізоляції. Соціальна анімація дозволяє створювати в процесі дозвілля умови для особистісного зростання і продуктивного міжособистісного спілкування, спрямовує до соціально значущої діяльності.

Також серед позитивних наслідків організації соціальної анімації як технології інтеграції молоді з інвалідністю Л. Тарасов виділяє такі:

- соціальний працівник допомагає особистості позбутися інфантильності і набути самостійності;
- соціальна анімація надає можливості для активної творчої та соціальної діяльності;
- соціальний працівник сприяє набуттю молодого людиною якостей лідера;
- соціальна анімація сприяє самореалізації та формуванню соціальної мобільності молодого людини з інвалідністю [12].

Важлива роль в соціальній анімації як технології інтеграції молоді з інвалідністю належить соціальній терапії засобами мистецтва і культури, творчості. Вона забезпечує системність і комплексність різних реабілітаційних заходів.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Соціальна анімація займає одне з ключових місць у соціальній роботі як провідна технологія інтеграції молоді з інвалідністю. Соціальна анімація переважає комплексну системну діяльність соціального працівника з

молоддю, яка має на меті відновлення (компенсацію) порушених або втрачених соціальних зв'язків та використовує інноваційні та традиційні види і жанри творчості в якості основних методів оптимізації міжособистісних і міжгрупових взаємин. Саме це дозволяє визнати її сьогодні перспективним напрямком розвитку соціальної культурно-дозвілдової діяльності. Анімаційні технології сприяють вирішенню проблем інтеграції, соціалізації, реабілітації молоді з інвалідністю.

Проведене дослідження не претендує на висвітлення всіх аспектів порушеної проблеми. Передусім, заслуговують на окреме вивчення такі питання, як готовність майбутніх соціальних працівників до використання соціальної анімації у своїй професійній діяльності; вплив соціальної анімації на формування здорового способу життя підлітків та молоді.

Список використаних джерел:

1. Андрющенко М.А. Соціальна анімація в контексті соціальної роботи. URL: <https://scienceforum.ru/2015/article/2015014492>
2. Блог із питання соціальної реабілітації. URL: <https://sites.google.com/site/socialnareabilitacija>
3. Возна Ю. Соціальна анімація у контексті професійної діяльності фахівців соціальної сфери у різних країнах світу. *Молодь і ринок*. 2018. №12 (167). URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/721219>
4. Жданович Ю. М. Педагогічна анімація як засіб соціально-педагогічної підтримки дітей вимушених переселенців. *Психолого-педагогічні науки*. 2016. № 1. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/132487897.pdf>
5. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. проф. І. Д. Зверевої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.
6. Кравець О. М. Організація анімаційних послуг в туризмі : навч. Посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 335 с.

7. Кулініченко В., Скибчук А. Соціальна анімація як альтернатива «вуличному» вихованню. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/4365/1/11%20%D0%9A%D1%83%D0%B%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>
8. Курило Л. В. Теорія і практика анімації: Ч. 1. Теоретичні основи туристичної анімації : навчальний посібник. М., 2006. 195 с.
9. Петрова І Соціально-культурна анімація в туристичній індустрії. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/43223/2/2018_Petrova_I-Sotsialno_kulturna_animatsiia_337-339.pdf
10. Скорик Т.В., Вербицька. А.В. Соціальна анімація як інноваційна технологія організації дозвілля студентської молоді. *Проблеми соціальної роботи*. 2014. № 1 (4). С. 134–142.
11. Сидор І. П. Сучасні технології соціокультурної анімації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І.В. Козубовська*. Ужгород : Видавництво УЖНУ «Говерла», 2014. Вип. 32. С. 173–174.
12. Тарасов Л.В. Социокультурная анимация: истоки, традиции, современность. М. : ЦСА «Одухотворение». 2018. 129 с.
13. Третьякова Т. Н. Анимационная деятельность в социально-культурном сервисе и туризме : учебное пособие для вузов. М.: Издательский центр «Академия», 2008. 272 с.
14. Як соціальна анімація може сприяти розвитку громади? URL: <https://www.prostir.ua/?news=yak-sotsialna-animatsiya-mozhe-spryyaty-rozvytku-hromady>

References:

1. Andryuschenko M.A. Sotsialnaya animatsiya v kontekste sotsialnoy raboty. URL: <https://scienceforum.ru/2015/article/2015014492>

2. Bloh iz pytannia sotsialnoi reabilitatsii. URL: <https://sites.google.com/site/socialnareabilitacija>
3. Vozna Yu. Sotsialna animatsiia u konteksti profesiinoi diialnosti fakhivtsiv sotsialnoi sfery u riznykh krainakh svitu. Molod i rynek. 2018. №12 (167). URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/721219>
4. Zhdanovych Yu. M. Pedahohichna animatsiia yak zasib sotsialno-pedahohichnoi pidtrymky ditei vymushenykh pereselentsiv. Psykholoho-pedahohichni nauky. 2016. № 1. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/132487897.pdf>
5. Entsyklopediia dlia fakhivtsiv sotsialnoi sfery / Za zah. red. prof. I. D. Zvierievoi. Kyiv, Simferopol: Universum, 2012. 536 s.
6. Kravets O. M. Orhanizatsiia animatsiinykh posluh v turyzmi : navch. Posibnyk. 2-he vyd., pererob. i dop. Kharkiv : KhNUMH im. O. M. Beketova, 2017. 335 s.
7. Kulinichenko V., Skybchuk A. Sotsialna animatsiia yak alternatyva «vulychnomu» vykhovanniui. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/4365/1/11%20%D0%9A%D1%83%D0%B%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>
8. Kurylo L. V. Teoriia i praktyka animatsii: Ch. 1. Teoretychni osnovy turystychnoi animatsii : navchalnyi posibnyk. M., 2006. 195 s.
9. Petrova I Sotsialno-kulturna animatsiia v turystychnii industrii. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/43223/2/2018_Petrova_I-Sotsialno_kulturna_animatsiia_337-339.pdf
10. Skoryk T.V., Verbytska. A.V. Sotsialna animatsiia yak innovatsiina tekhnolohiia orhanizatsii dozvillia studentskoi molodi. Problemy sotsialnoi roboty. 2014. № 1 (4). S. 134–142.
11. Sydor I. P. Suchasni tekhnolohii sotsiokulturnoi animatsii. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu : Serii: Pedahohika. Sotsialna

robota / hol. red. I.V. Kozubovska. Uzhhorod : Vydavnytstvo UzhNU «Hoverla», 2014. Vyp. 32. S. 173–174.

12. Tarasov L.V. Sotsiokulturnaya animatsiya: istoki, traditsii, sovremennost. M. : TsSA «Oduhotvorenje». 2018. 129 s.

13. Tretyakova T. N. Animatsionnaya deyatel'nost' v sotsialno-kulturnom servise i turizme : uchebnoe posobie dlya vuzov. M.: Izdatelskiy tsentr «Akademiya», 2008. 272 s.

14. Yak sotsialna animatsiia mozhe spryiaty rozvytku hromady? URL: <https://www.prostir.ua/?news=yak-sotsialna-animatsiya-mozhe-spryyaty-rozvytku-hromady>